

ویژگی‌های خاص شهید مزاری

محمدعلی جعفری

چکیده:

در این نوشته به ویژگی‌های شخصیت شهید وحدت‌ملی استاد مزاری اشاره شده است. استاد شهید مزاری معتقد به مبانی اسلامی و مذهبی بود. همان‌گونه که از حقوق قومی و سیاسی مردم هزاره و شیعه دفاع می‌کرد. ایشان خواهان رسمی شدن مذهب جعفری شیعیان بود. استاد شهید مزاری مدافع حقوق تمام اقوام ساکن کشور به طوری مساوی و به دور از هرگونه تبعیض بود. شهید مزاری همان‌گونه که خواهان وحدت مردم هزاره و شیعه بود، وحدت‌ملی را در افغانستان یک اصل می‌دانست. شهید مزاری در عین حال که رابطه‌ی حسنه را با تمام جهان ضروری می‌دانست، خواهان عدم دخالت کشورهای خارجی در امور داخلی افغانستان بود و بارها بیان کرده بود که سرنوشت کشور باید به دست خود مردم افغانستان تعیین شود. شهید وحدت‌ملی خواهان تعدیل واحدهای اداری در کشور بود. ایشان از بیت‌المال برای منافع شخصی استفاده نکرد و بارها گفته بود که من هیچ منفعی جز منافع مردم ندارم. یکی از ویژگی‌های بارز شهید مزاری اهمیت دادن به کارهای زیربنایی فرهنگی بود. هم‌چنین شهید مزاری تنها راه‌حل منازعه‌ی کشور را صلح، انتخابات آزاد و عادلانه می‌دانست. کلید واژه: مزاری، شهید، افغانستان، وحدت‌ملی، سیاسی.

مقدمه

ویژگی‌های خاصی در شهید مزاری وجود داشت که اکثر شخصیت‌های جهادی و سیاسی کشور فاقد آن‌هایند. این

ویژگی‌ها به طور خلاصه مورد بررسی قرار می‌گیرد و در این نوشته به برخی از آن که مخالفین و دشمنان شهید مزاری از آن زاویه ایشان را مورد نقد قرار می‌دهند، اشاره می‌شود:

۱. شهید مزاری یک روحانی، معتقد به مبانی اصولی اسلامی و مذهبی بود. در کنار دفاع از حقوق قومی مردم هزاره از حقوق مذهبی‌شان هم به جد دفاع می‌کرد و در سخنرانی‌هایش از رسمی شدن مذهب جعفری سخن می‌گفت، از این‌که یک شیعه‌ی مسلمان و پیرو امام علی و امام حسین است بارها در صحبت‌هایش افتخار کرده است و این‌گونه می‌گوید: «من فکر می‌کنم که همین افتخار بزرگ برای ما کافی است که پیروی از امام علی علیه السلام را در کنار وحدت مردم باعث عدم شکست مردم می‌دانیم.» و می‌گفت که اگر وحدت تان را حفظ کنید پیرو امام علی و امام حسین (ع) باشید، هیچ کس شما را شکست داده نمی‌تواند.^۱

۲. شهید مزاری مدافع حقوق تمام اقوام و ملیت‌های ساکن کشور بود و می‌گفت که حزب وحدت مصمم است که از حقوق ملیت‌های ساکن در افغانستان دفاع کند. شهید مزاری در صدد حذف هیچ قومی در کشور نبود؛ ولی ایشان مخالف برتری‌جویی بود و بارها بیان کرده بود که وجود اقوام خیر و برکت است، نفی اقوام باعث شر و درگیری می‌شود، ایشان بارها اعلام کرده بود که همان‌گونه که تمام اقوام در جهاد نقش داشتند، در اداره‌ی کشور هم، همه شریک باشند.^۲ همه مردم و اقوام مختلف افغانستان در جهاد و آزادسازی این کشور سهم داشته‌اند باید در تصمیم‌گیری‌های آینده‌اش هم شریک

”

شهید مزاری همواره تلاش می‌کرد که مردم هزاره در کنار سایر اقوام کشور عزتمندانه زندگی کنند و هزاره بودن دیگر در افغانستان جرم نباشد و طرح تغییر واحدهای اداری و رسمی شدن مذهب شیعه را اولین بار ایشان مطرح کرد.

“

دیگر از صحنه‌های سیاسی کشور حذف نشوید، اتحادتان را حفظ کنید، در مقابل مردم هزاره فقط یک راه وجود دارد و آن وحدت و یکپارچگی آن‌ها است.^۳ در سطح کشور هم برای اتحاد تلاش کرد، وحدت ملی را یک اصل می‌دانست، تحقق وحدت ملی را در رعایت کردن حقوق اقوام ساکن در کشور به حساب می‌آورد و بیان می‌کرد که اگر کسی وحدت ملی را در کشور به وجود بیاورد، باید حقوق جریان‌های سیاسی و اقوام ملیت‌ها را در نظر بگیرد. ایشان بارها بیان می‌کرد که ما حقوق همه ملیت‌ها را می‌خواهیم، حقوق ملیت‌ها به معنای برابری و برادری است. ایشان همین‌طور مخالف تبعیض و برتری‌جویی بود. در این زمینه می‌گفت که می‌خواهیم جامعه‌ای به وجود آید که در آن از تبعیض برتری‌جویی، تفاخر و افزون‌خواهی خبری نباشد.^۴

۴. شهید مزاری دنبال عزت و اقتدار مردم شیعه و هزاره بود. ایشان می‌خواست هویت قومی و تاریخی مردمش را احیاء کند تا دیگر زیر بار ظلم نروند و می‌گفت که اگر شخصیت تاریخی و سیاسی داشته باشید، هیچگاه زیر بار ظلم نمی‌روید.^۵ شهید مزاری همواره تلاش می‌کرد که مردم هزاره در کنار سایر اقوام کشور عزتمندانه زندگی کنند و هزاره بودن دیگر در افغانستان

باشند.^۱ این‌که ایشان بیشتر در مورد حقوق مردم هزاره صحبت می‌کرد، دلیلش ظلم‌هایی بود که سال‌ها از ناحیه حاکمان مستبد در حق این مردم شده بود و می‌خواست وجدان‌های خوابیده دیگران را بیدار کند.

۳. شهید مزاری وحدت‌خواه بود که ایشان وحدتی به معنای واقعی کلمه را می‌خواست. هرچند مخالفین شهید مزاری کلمه را می‌خواستند. مخالفین شهید مزاری تبلیغات زیادی را در زمان حیات و بعد از شهادت ایشان راه انداختند مبنی بر این‌که شهید مزاری آدم تفرقه‌انداز بود؛ ولی شواهد متعدد برخلاف این ادعا وجود دارند. رفتار و عمل کرد آن شهید بزرگوار در زمان حیاتش ثابت کردند که ایشان دنبال وحدت واقعی بود هم در سطح نیروها و گروه‌های شیعی و هم در سطح افغانستان بود. در سال‌های ۶۴ و ۶۵ خودم شاهد تلاش‌های آن شهید عالی‌قدر بودم که مناطق هزارستان را با پای پیاده به خاطر به وجود آوردن وحدت طی کرد و حتی از قاتل‌های پدر و برادرش در گذشت. شهید مزاری مردم هزاره را به یکی شدن دعوت می‌کرد که باید یکی شوند، یک حقوق بخواهند و یک هدف داشته باشند.^۲ رمز موفقیت مردم شیعه و هزاره را در اتحادشان می‌دانست و می‌گفت که اگر می‌خواهید که تا سیصد سال

۱. فریاد عدالت (مجموعه مصاحبه‌های استاد مزاری در سال‌های ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲)، ناشر موسسه فرهنگی آموزشی شهید سجادی، قم، ۱۳۷۳.
 ۲. احیای هویت، صفحه ۱۳.
 ۳. همان.
 ۴. همان، صفحه ۷۵.
 ۵. همان، صفحه ۱۶.

جرم نباشد و طرح تغییر واحدهای اداری و رسمی شدن مذهب شیعه را اولین بار ایشان مطرح کرد. ایشان در یکی از سخنرانی‌هایش این‌گونه می‌گوید: «ما سه چیز در افغانستان می‌خواهیم: رسمیت مذهب تشیع، سهیم بودن مردم ما در اداره سیاسی کشور و تعدیل واحدهای اداری.»^۱ آن زمانی که ایشان خواهان رسمی شدن مذهب شیعه در کشور بود، دیگران دنبال منافع شخصی و حزبی‌شان بودند و الان ادعا دارند که ما مذهب را رسمی کردیم، در حالی که آن زمان در کنار کسانی بودند که در قانون اساسی‌شان مردم شیعه را به اندازه هندو به حساب نیاورده بودند؛ اما این مدعیان دروغین در سفره آن‌ها پلومی خوردند، نه تنها کوچک‌ترین اعتراضی نمی‌کردند، بلکه آن قانون اساسی کذایی را مهر تأیید می‌زدند.

۵. شهید مزاری معتقد به عدالت اجتماعی بود. که در موارد متعدد به این امر مهم اشاره کرده است و در یکی از صحبت‌هایش این‌گونه می‌گوید که هدف ما تشکیل حکومت اسلامی، مردمی، فراگیر و مبتنی بر عدالت اجتماعی در کشور افغانستان است.^۲ شهید مزاری به این امر مهم خوب واقف بود که برابری و برادری در افغانستان وقتی به وجود می‌آید که عدالت اجتماعی در عمل، نه در شعار در نظر گرفته و رعایت شود. شهید مزاری معتقد بود که بدون عدالت اجتماعی حکومت اسلامی محقق نمی‌شود. بدون عدالت اجتماعی وحدت ملی و بدون وحدت ملی حکومت اسلامی تحقق نخواهد یافت.^۳ به نظر شهید وحدت ملی، برابری و برادری میان مردم افغانستان وقتی تحقق پیدا می‌کند که عدالت اجتماعی تأمین شود.

۶. شهید مزاری در کارهای سیاسی استقلال داشت. شهید مزاری در تصمیم‌گیرهای سیاسی که مربوط به کشور و سرنوشت مردم افغانستان می‌شد، مستقل بود، وابستگی به هیچ کشور خارجی و فرد خاصی نداشت. براساس مصلحت و مردم‌ش تصمیم می‌گرفت که در این زمینه می‌گوید که ما براساس مصالح و منافع مردم و کشور خود، تصمیم می‌گیریم.^۴

این استقلال‌طلبی و عدم وابستگی شهید مزاری بزرگ بود که مورد غضب بعضی کشورهای مدعی دوستی قرار گرفت. فشارهای زیادی را بر شهید مزاری تحمیل کرد و باعث تحریک عده‌ای از شورای مرکزی حزب وحدت و انشعاب در آن شد.

۷. شهید مزاری معتقد به مردم‌سالاری بود. ایشان بارها در موضع‌گیری‌هایش اعلام می‌کرد که سرنوشت مردم باید به دست خودشان تعیین شود و مردم در تمام مسائل مهمی که مربوط به حیات سیاسی، اجتماعی و... آنان است، باید حضور فعال پیدا داشته باشند. شهید مزاری با تیزبینی‌ای که داشت و می‌دانست اگر مردم خودشان به سرنوشت‌شان احساس مسئولیت کنند و در صحنه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حضور پیدا کنند، بسیاری از مشکلات برطرف و حل می‌شوند، شخص ایشان در زمان مقاومت در غرب کابل توسط مردم کارهای اساسی را انجام دادند و گره‌های زیادی را باز کردند.

۸. شهید مزاری برای محرومیت‌زدایی از مردم هزاره تلاش می‌کرد. شهید مزاری می‌دانست که مردم هزاره در طول تاریخ محرومیت‌های زیادی کشیده‌اند و در این زمینه می‌گفت که در گذشته مردم ما از محرومیت تاریخی رنج می‌برده‌اند و در تمامی زمینه‌های سیاسی، فرهنگی، عمرانی و اجتماعی بر آن‌ها ستم روا داشته شده است.^۵ ایشان می‌خواست مردم هزاره را از این محرومیت‌ها نجات دهند؛ لذا طرح تعدیل واحدهای اداری را ارائه کرد. مبنی بر این‌که در مناطق هزاره‌نشین براساس نفوس‌شان باید چندین ولایت تشکیل شود. شهید مزاری به این واقعیت پی‌برده بود که اگر مردم هزاره با عزت و سربلندی در کشور زندگی کنند و در کشور نقشی مهمی ایفا کنند و در تصمیم‌گیرهای اساسی شریک شوند در مرحله اول باید از محرومیت بیرون آیند.

۹. شهید مزاری از بیت‌المال استفاده شخصی نمی‌کرد. با این‌که اموال زیادی از بیت‌المال نزد شهید مزاری موجود بود؛

۱. همان، صفحه ۳۸.

۲. همان، صفحه ۸۵.

۳. فریاد عدالت، صفحه ۱۸۰.

۴. احیای هویت، صفحه ۸۰.

۵. احیای هویت، صفحه ۳۹.

”

برخلاف تبلیغات کج اندیشان که شهید مزاری را متهم به جنگ طلبی می کردند و می کنند، ایشان صلح طلب به معنای واقعی کلمه بود. بارها در صحبت هایش اظهار می داشت که راه حل قضیه افغانستان صلح و خاتمه دادن به جنگ است.

“

انقلاب کتابخانه تأسیس کرد و جوانان را به خواندن و نوشتن تشویق می کرد و بعد از کودتای حزب خلق و پرچم همه به نبرد و جنگ مسلحانه روی آوردند و کارهای فرهنگی بسیار کم رنگ و یا به فراموشی سپرده شد، تنها کسی که در کنار جهاد مسلحانه توجه ویژه به علم و دانش و کارهای فرهنگی داشت، شهید مزاری بود. با همکاری تعدادی از جوانان آگاه و اهل قلم مجله های متعددی را مانند مجله جیل الله که نقش مؤثر و اساسی در معرفی جهاد و تنویر افکار عمومی مردم ما در زمان خودش داشت، راه انداخت. شهید مزاری به خوبی می دانست که تمام گرفتاری و بدبختی های یک ملت فقر فرهنگی و علمی آنان است. یک ملت و قوم وقتی می تواند در کنار دیگران اظهار وجود کنند، با عزت و شرافت زندگی کنند و حرفی برای گفتن داشته باشند که در کنار ثروت مادی، غنا و ثروت علمی و فرهنگی هم داشته باشند. اگر یک جامعه از نظر علم، دانش و فرهنگ پیشرفت کنند، مورد استثمار و استعمار قرار نمی گیرد.

۱۱. **شهید مزاری صلح طلب بود.** برخلاف تبلیغات کج اندیشان که شهید مزاری را متهم به جنگ طلبی می کردند و می کنند، ایشان صلح طلب به معنای واقعی کلمه بود. بارها در صحبت هایش اظهار می داشت که راه حل قضیه افغانستان صلح و خاتمه دادن به جنگ است. تمام جنگ های غرب کابل بر مردم هزاره و شهید مزاری تحمیل شده بود و شهید مزاری خطاب به مردمش در این مورد می گوید که ما این تعهد را به شما سپرده ایم که جنگ را آغاز نمی کنیم؛ ولی اگر کسی

ولی ایشان هیچ گاهی از این اموال برای منافع شخصی خود استفاده نکرد؛ چون ایشان منافع شخصی نداشت و در واقع منافع شهید مزاری منافع مردمش بود که گفته بود: «من هیچ منافی غیر از منافع شما مردم ندارم.» مخالفین شهید مزاری اتهام های متعددی را به ایشان می زدند که تمام آن ها از روی بغض و حسادت بودند؛ اما نسبت به طهارت و پاکی ایشان به بیت المال اعتراف داشتند و دارند که شهید مزاری از اموال دنیوی برای خود و نسل های آینده اش چیزی ذخیره نکرد و برخلاف سایر رهبران جهادی که تا توانستند برای خودشان خانه، کاخ، مارکیت درست کردند و زمین هایی را در مناطق و شهرهای مختلف کشور خریدند و زندگانی چندین نسل شان را بعد از خودشان تأمین کردند. واقعیت این است امروز هیچ یک از رهبران جهادی، از آیت الله ها گرفته تا سیاستمداران نمی توانند بگویند ما از بیت المال استفاده شخصی نکرده ایم و همه استفاده شخصی و ثروت اندوزی کردند. به جز شهید مزاری که دوست و دشمن معترف هستند که ایشان هیچ اموالی را بعد از خودش برای بازماندگانش باقی نگذاشته است.

۱۰. **شهید مزاری اهتمام جدی به امور فرهنگی داشت.** بدترین عقب ماندگی و فقر برای یک ملت، فقر فرهنگی و علمی است. منشاء تمام گرفتاری ها حتی جنگ ها فقر فرهنگی است. شهید مزاری در صدد از بین بردن و برطرف کردن این فقر از کشور و مردمش بود. این نقطه ضعف را می خواست به طور اساسی و ریشه ای برطرف کنند؛ از این رو، قبل از آغاز

به حیثیت مردم ما تجاوز کند، ما دفاع می‌کنیم. ۱۰ مردم ما به رهبری شهید مزاری در مقاومت‌های غرب کابل مدافع بودند نه متجاوز، چون که شهید مزاری دفاع از مردمش را یک حق مسلم شرعی و قانونی می‌دانست و بارها به طرف مقابل اعلام کرده بود که ما طرفدار صلح و ثبات دایمی هستیم. ۲. ولی دیگران بودند که می‌خواستند با جنگ و زور مردم هزاره را از پایتخت کشور بیرون کنند. شهید مزاری به طرف مقابل بارها پیشنهاد داده بود که اگر می‌خواهید ثبات همیشگی در کشور به وجود بیاید، راهش صلح و هم‌پذیری است، ما معتقدیم که هر جنگ آخرش صلح است، برادران به جای جنگ صلح را بپذیرند و همدیگر را تحمل کنند. یگانه چیزی که مردم افغانستان بعد از چندین سال به آن نیاز دارد، صلح و آرامش است. ۳. طبق عقیده شهید مزاری انحصارگرایی و برتری جویی قومی عده قدرت طلب مانع صلح در کشور است و الان هم است. وقتی صلح واقعی به وجود می‌آید که همه اقوام همدیگر را بپذیرند و همه به اندازه شعاع وجودی شان در حکومت شرکت داشته باشند و حقوق شان رعایت شوند. شهید مزاری معتقد بود که سرنوشت کشور با جنگ تعیین نمی‌شود. در این زمینه می‌گوید که هرکس بخواهند سرنوشت افغانستان را با جنگ تعیین کند، اشتباه می‌کند. ۴. اگر در آن روز به ندای صلح طلبی شهید مزاری جواب مثبت داده می‌شد، امروز شاهد این همه ویرانی، آوارگی، تحقیر روحی و روانی و کشتار انسان‌های بیگناه در مساجد، آموزشگاه‌ها و اماکن عمومی نمی‌بودیم.

۱۲. شهید مزاری اعتقاد به انتخابات عادلانه داشت. انتخابات مهم‌ترین رکن نظام و دموکراسی و بهترین روش برای تمثیل اراده شهروندان در روندهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود. روی این اساس شهید مزاری روی انتخابات آزاد تأکید می‌کرد و می‌گفت که ما تنها راه حل مسئله افغانستان را در انتخابات می‌دانیم. ۵. در مورد انتخابات آن چه از

دید متفکران سیاسی مهم دانسته می‌شود، مشارکت و حضور فعال احزاب سیاسی در روزهای انتخابات است. موضوعی که سه دهه پیش برای اولین بار در کشور شهید وحدت ملی مزاری بزرگ بر آن اصرار داشت. شهید مزاری مشخص کردن شمار رای دهندگان قبل از برگزاری انتخابات و تقسیم حوزه‌های رای دهی بر اساسی میزان نفوس را شرط مهم انتخابات عادلانه یاد کرده بود. اقوام ساکن کشور را مورد خطاب قرار داده بود و گفته بود که هر روز که بیایند، تفاهم کنند، روی نفوس انتخابات را بپذیرند، ما از آنان حمایت می‌کنیم. ۶. شهید مزاری بعد از پیروزی مجاهدین بارها در سخنرانی و موضع‌گیری‌هایش به صراحت از انتخابات آزاد و مشارکت تمام افراد جامعه، اعم از زن و مرد حمایت کرده بود. در این زمینه گفته بود که ما معتقدیم که انتخابات باید به طور کامل آزاد باشد و همه مردم افغانستان بتوانند در آن شرکت کنند. ۷. هر چند بعد از سقوط حکومت طالبان چندین دور انتخابات در کشور برگزار شد؛ اما هنوز زمینه‌های لازم برای برگزاری یک انتخابات شفاف و عادلانه فراهم نشده است. اکثر این انتخابات همراه با دعوای جنجال‌های سیاسی بوده‌اند تا حدی که اعلان نتایج ماه‌ها طول کشیده‌اند و مورد تمسخر همسایگان قرار گرفته است.

منابع

۱. احیای هویت (مجموعه سخنرانی‌های رهبر شهید)، چاپ اول، مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان، سراج، قم، ۱۳۷۴.
۲. فریاد عدالت (مجموعه مصاحبه‌های استاد مزاری در سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۷۲، قم، موسسه فرهنگی تحقیقاتی و آموزشی شهید سجادی، ۱۳۷۳.

۱. احیای هویت، صفحه ۵۹.
۲. همان، صفحه ۵۹.
۳. فریاد عدالت، صفحه ۱۱۵.
۴. احیای هویت، صفحه ۹۰.
۵. همان، صفحه ۷۲.
۶. فریاد عدالت، صفحه ۶۵.
۷. همان، صفحه ۳۷.